VALORI STILISTICE ALE SUPERLATIVULUI ÎN LIRICA LUI TRAIAN DORZ

FLORINA-MARIA BĂCILĂ
Universitatea de Vest din Timişoara

Cuvinte-cheie: *lexicologie*, *morfologie*, *poezie mistico-religioasă*, *semantică*, *stilistică*

Procedeele expresive de redare a intensității dețin o importanță majoră în textul beletristic, constituind unul dintre mijloacele întrebuințate adesea pentru a conferi culoare şi relief stilului, îndeosebi atunci când construcțiile respective reprezintă o deviere de la normă. În limbajul poetic cu precădere, superlativul, de pildă, creează efecte unice din punctul de vedere al conținutului şi al expresiei estetice, reflectând, nu o dată, originalitatea creatorului de versuri, „forța lui de imaginație şi de prelucrare artistică a limbii”[1]. Fenomenul devine cu atât mai interesant în sfera creației lirice impregnate de un puternic filon mistico-religios – subsumată deci dimensiunii sacrului –, în care sintagmele cu caracter redundant sau hiperbolizant cunosc o frecvență notabilă.

Ne propunem, în cele ce urmează, să insistăm asupra ideii – pe care am formulat-o şi cu alte prilejuri – că abordarea tematicii sau a structurii operei lui Traian Dorz[2] merită a fi întregită de cercetarea elementelor lingvistice prin intermediul cărora se configurează coordonatele esențiale ale acestui univers poetic. De aceea, ne vom opri asupra unui fapt semnalat de majoritatea celor ce se ocupă de

[1] Toma Măruță, *Ideea de superlativ în limba română*, în „Limbă şi literatură”, I (1955), p. 204.

[2] Pentru repere privind viața şi opera lui Traian Dorz, vezi, de pildă, studiul nostru *Valențe stilistice ale adjectivelor în volumul* ***Locurile noastre sfinte****, de Traian Dorz*, în „Philologica Banatica”, 2, 2011, p. 74, nota 1.

BDD-A23956 © 2014 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:56:35 UTC)

studierea limbii artistice a unui scriitor: valenţele stilistice ale gradului superlativ. Vom avea în vedere inventarul şi valorile expresive ale derivatelor cu prefixul *prea-*, însoţite simultan (şi în mod paradoxal) de mărcile superlativului relativ de superioritate. Pornim de la premisa că, în limba literară (şi în limbajul poetic în special), ceea ce este individual din punct de vedere lingvistic (în sensul elementelor sau al îmbinărilor inedite) reprezintă o abatere voită de la norma comună şi determinată de intenţia estetică a scriitorului, adică de „o modalitate specifică de gândire artistică situată dincolo de comunicarea uzuală şi integrată într-o structură stilistică.”[1].

*

În gramatica românească, se menţionează că gradul superlativ „indică o intensitate maximă a însuşirii”[2], altfel spus, o calitate la nivelul „cel mai înalt sau cel mai scăzut”[3], „în raport cu aceeaşi însuşire sau circumstanţă luate ca bază”[4]. În cadrul superlativului se disting două subdiviziuni: *superlativul relativ* şi *superlativul absolut*. „Evaluarea intensităţii prin *superlativul relativ* [subl. aut.] presupune raportarea la un grup de obiecte sau la circumstanţe diferite; gradul maxim al intensităţii este stabilit prin comparaţie.”[5]. Unul dintre aspectele acestuia îl constituie superlativul relativ de superioritate, când „prin intermediul unei comparaţii directe se constată că un

[1] Ştefan Munteanu, *Stil şi expresivitate poetică*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1972, p. 9.

[2] ***, *Gramatica limbii române. I. Cuvântul*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2005, p. 159.

[3] * * *, *Gramatica limbii române*, vol. I, ediţia a II-a revăzută şi adăugită, tiraj nou, Bucureşti, Editura Academiei, 1966, p. 128; Alexandru Metea, *Limba română actuală*, ediţia a 2-a integral revizuită şi completată, Deva, Editura Emia, 2010, p. 92.

[4] Cristina Călăraşu, în idem et alii, *Dicţionar de ştiinţe ale limbii*, ed. a 2-a, Bucureşti, Editura Nemira & Co, 2005, p. 520, s.v. *superlativ*.

[5] ***, *Gramatica limbii române. I. Cuvântul*, p. 159; vezi şi Mioara Avram, *Gramatica pentru toţi*, ediţia a II-a revăzută şi adăugită, Bucureşti, Editura Humanitas, 1997, p. 124; Dumitru Bejan, *Gramatica limbii române. Compendiu*, ediţia a II-a, Cluj, Editura Echinox, 1997, p. 85.

BDD-A23956 © 2014 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:56:35 UTC)

obiect posedă caracteristica în măsura cea mai mare”[1], față de un grup de obiecte sau față de acelaşi obiect în împrejurări diferite. Dimpotrivă, *superlativul absolut* reprezintă gradul intensității maxime / extreme a unei însuşiri, „privită exclusiv în sine”[2], „fără o evaluare prin raportare la alte repere”[3], aşadar, fără a presupune o referire comparativă explicită (directă) la alte obiecte ori la acelaşi obiect în situații diferite. Exprimarea acestuia din urmă, ca act tipic al aprecierii subiective, al implicării afective, dispune în toate limbile de mărci numeroase şi variate, care prezintă o serie de aspecte gramaticale şi stilistice specifice. În română, ideea de superlativ poate fi redată (sau numai sugerată) prin mijloace analitice, sintetice ori printr-o gamă largă de procedee – mai mult sau mai puțin gramaticalizate – de natură morfosintactică, fonetică (prozodică), lexicală (cuvinte / construcții echivalente semantic cu superlativul şi însoțite de nota expresivității). Evident, limba tinde spre înlocuirea mărcilor uzate şi spre înnoirea continuă a modalităților de expresie, pentru a nuanța mereu intensitatea deosebită a unor calități care-i surprind pe vorbitori şi pentru a „traduce” uimirea lor în fața unor ipostaze impresionante ale vieții, ale realității, ale experienței umane în genere.

Lucrările de specialitate precizează, în unanimitate, că superlativul relativ se alcătuieşte din forma comparativului de inegalitate precedată de morfemul *cel* (variabil, la adjective, în raport cu genul, numărul şi cazul), iar procedeul gramaticalizat de redare a celui absolut constă în asocierea adverbului *foarte* (substituibil, mai ales în limbajul popular, prin sinonimul *tare*) cu forma-tip (cea de pozitiv) a adjectivului. Întrucât, din cauza întrebuințării lor repetate,

[1] C. Dimitriu, *Gramatica limbii române explicată. Morfologia*, Iaşi, Editura Junimea, 1979, p. 106.

[2] Cristina Călăraşu, în idem et alii, *op. cit.*, p. 520, s.v. *superlativ*; vezi şi Georgeta Ciompec, *Morfosintaxa adverbului românesc. Sincronie şi diacronie*, Bucureşti, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, 1985, p. 136 şi p. 144.

[3] ***, *Gramatica limbii române. I. Cuvântul*, p. 161; vezi şi idem, *ibidem*, p. 155 şi p. 159; C. Dimitriu, *op. cit.*, p. 106; Gh. D. Trandafir, *Probleme controversate de gramatică a limbii române actuale*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1982, p. 19.

BDD-A23956 © 2014 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:56:35 UTC)

morfemele „clasice” s-au abstractizat complet, în registrul colocvial, dar şi în stilul publicistic ori în cel beletristic, se recurge la altele, apte să ilustreze cât mai plastic amploarea diverselor stări afective.

Printre procedeele de care dispune româna spre a reda gradul maxim al intensităţii, se numără şi formarea cuvintelor prin derivare cu afixele superlative; aici se includ câteva prefixe vechi (*prea-*, *răz-*, *stră-*) şi neologice (*arhi-*, *extra-*, *hiper-*, *super-*, *supra-*, *ultra-*), a căror folosire „răspunde necesităţii de a reda cât mai expresiv impresiile pe care le produce asupra oamenilor o calitate oarecare.”[1]. „Procedeul se situează la limita dintre morfologie şi vocabular. Derivatele [...] respective nu sunt însă forme de superlativ ale cuvântului de bază, ci reprezintă cuvinte noi, a căror semnificaţie cuprinde trăsătura «superlativ»”[2] şi care sunt înregistrate ca atare în multe dicţionare explicative.

Prefixul *prea-* apare frecvent cu această funcţie în limba veche a primelor texte româneşti (mai cu seamă în scrierile bisericeşti), marcând „varianta superlativului excesiv”[3], adică faptul că s-a trecut dincolo de limita obişnuită a „unei calităţi de obicei psihice”[4]. Derivatele cu *prea-* sunt, în special, adjective (adesea substantivizate): ***prea**bun*, ***prea**cinstit*, ***prea**cucernic*, ***prea**curat*, ***prea**cuvios*, ***prea**fericit*, ***prea**iubit*, ***prea**înalt*, ***prea**înălţat*, ***prea**înţelept*, ***prea**lăudat*, ***prea**luminat*, ***prea**milostiv*, ***prea**plecat*, ***prea**puternic*, ***prea**sfânt*, ***prea**slăvit* etc. Deşi a fost, în trecut, un prefix foarte productiv, *prea-* se foloseşte rar (cu caracter livresc) în româna contemporană şi se întâlneşte în derivate (împrumuturi sau calcuri din slava veche) aparţinând terminologiei religioase, ca atribute date preoţilor sau călugărilor, ori în limbajul liturgic, ca epitete (de obicei, în vocativ) conferite Maicii Domnului sau unor sfinţi; formaţiile circulă şi în diferite producţii populare (cum sunt, de pildă, basmele),

[1] Rodica Ocheşeanu, *Prefixele superlative în limba română*, în *Studii şi materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română*, vol. I. Redactori responsabili: Al. Graur şi Jacques Byck, Bucureşti, Editura Academiei, 1959, p. 48.
[2] ***, *Gramatica limbii române. I. Cuvântul*, p. 164; vezi şi Mioara Avram, *op. cit.*, p. 125.
[3] Dumitru Irimia, *Gramatica limbii române*, Iaşi, Editura Polirom, 1997, p. 92.
[4] Rodica Ocheşeanu, *op. cit.*, p. 34.

BDD-A23956 © 2014 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:56:35 UTC)

în stilul arhaizant al literaturii culte (a se vedea, în romanele istorice, titlurile date unor împărați sau unor domnitori) și în limbajul poetic[1].

În poezia lui Traian Dorz, am identificat patru asemenea derivate (la care ne vom referi în continuare), utilizate pentru a exprima sugestiv „semnificația de prezență în exces al calității”[2], de intensificare a ei (până la exagerare), de grad al „intensității depășite”[3]. Fiind vorba despre forme graduale rezultate prin combinarea celor două tipuri de mărci, ele sunt întrebuințate cu valoare absolută, „fără precizarea termenului-reper”[4] al comparației, precedat de prepoziție[5], termen care, deși nu este exprimat direct în context, se poate subînțelege, „comparația fiind în această situație implicită”[6].

*

Dintre elementele aparținând acestei clase lexico-gramaticale, o pondere deosebită cunoaște, în opera lui Traian Dorz, adjectivul *curat*, la diferite grade de comparație. Asocierea lui cu prefixul *prea-* și, concomitent, cu mărcile superlativului relativ de superioritate generează un derivat interesant din punctul de vedere al formării cuvintelor și chiar din punct de vedere semantic, având rolul de a intensifica gradul maxim al însușirii; ca atare, în ciuda constituirii unor structuri atipice (ieșite din tiparul limbii comune), nu lipsite de redundanță, versurile primesc un plus de inedit și de expresivitate, creându-se imagini artistice cu un potențial stilistic remarcabil.

În acest sens, forma în discuție este integrată într-o secvență dedicată Maicii Domnului, a cărei imagine (asemănată cu un crin)

---

[1] Vezi I. Rizescu, *Prefixul **pre-** în limba română*, în *Studii și materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română*, vol. I. Redactori responsabili: Al. Graur și Jacques Byck, București, Editura Academiei, 1959, p. 5-16; Rodica Ocheșeanu, *op. cit.*, p. 32-36; ***, *Formarea cuvintelor în limba română*, volumul al II-lea. *Prefixele*. Redactori responsabili: Al. Graur și Mioara Avram, București, Editura Academiei, 1978, p. 192-198.

[2] ***, *Gramatica limbii române. I. Cuvântul*, p. 161.

[3] Iorgu Iordan, Vladimir Robu, *Limba română contemporană*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1978, p. 408.

[4] ***, *Gramatica limbii române. I. Cuvântul*, p. 160; vezi și idem, *ibidem*, p. 155.

[5] Idem, *ibidem*, p. 159-160.

[6] Corneliu Dimitriu, *Tratat de gramatică a limbii române. 1. Morfologia*, Iași, Institutul European, 1999, p. 207.

BDD-A23956 © 2014 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:56:35 UTC)

trimite la ideea de receptacul al poruncilor lui Dumnezeu, la scara virtuților sufletului menite să conducă spre perfecțiune, dar şi la ipostaza de Împărătească a Cerului, dublată de noblețe şi de altruism, de candoare şi devotament, de sinceritate şi decență; să nu uităm că, „în greacă, castitatea are sensul de integritate şi integrare, putința însăşi de a unifica”[1]: „Pentru c-ai slujit pe Domnul cu un preț nemăsurat, / binecuvântare ție, crinul **cel mai preacurat**.” (CNem: 186, *Pentru c-ai avut chemarea*[2])[3]. De cele mai multe ori, ocurențele acestui superlativ „dublu” în lirica dorziană implică, fără îndoială, treapta extremă a neprihănirii, a purității (fizice şi interioare) a ființei umane în relația ei cu Dumnezeu, a seninătății neîntinate şi a strălucirii supranaturale, fără nicio urmă de perfidie; astfel, sufletul care tinde spre desăvârşire preia treptat câte ceva din atributele Creatorului, primind binecuvântarea Lui pentru năzuința spre starea de curățenie morală ireproşabilă, definitorie pentru statutul său: „Ce minunat eşti în lumina / cerească-n care ni Te-arați / când fericit răsfrângi iubirea / prin ochii **cei mai preacurați**!” (CS: 45, *Ce minunat eşti în lumina*).

Într-un alt fragment, organizat sub auspiciile mărturisirii în rugăciune, grupul nominal incluzând adjectivul menționat reflectă frumusețea şi unicitatea dragostei (privită ca tezaur inestimabil şi ca emblemă de sorginte divină a tuturor credincioşilor), inocența ei (de nepătruns pentru omul firesc), dăruită plenar, prin liberul consimțământ, în slujba lucrării mântuitoare (şi jertfitoare) a Divinității, cu toate implicațiile ce decurg din acest fapt, până la însăşi contopirea

[1] Paul Evdokimov, *Taina iubirii. Sfințenia unirii conjugale în lumina tradiției ortodoxe*, ediția a II-a revăzută. Traducere de Gabriela Moldoveanu, Bucureşti, Asociația filantropică medicală creştină Christiana, 1999, p. 41.

[2] Spre a nu îngreuna parcurgerea trimiterilor, am optat, în lucrarea de față, pentru notarea, în text, a referirilor (cu abrevieri) la volumele (aparținând lui Traian Dorz) din care au fost selectate secvențele lirice, urmate de numărul paginii (paginilor) la care se află fragmentul respectiv şi de titlul poeziei. Toate sublinierile din versurile citate ne aparțin.

[3] Cf. următoarea variantă a secvenței citate (publicată, ulterior, într-un alt volum), în care adjectivul *curat* este însoțit numai de mărcile superlativului relativ de superioritate: „Pentru c-ai slujit pe Tatăl / cu un preț nemăsurat, / binecuvântare ție, / Crinul Lui **cel mai curat**.” (MT: 51, *Pentru c-ai avut*).

BDD-A23956 © 2014 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:56:35 UTC)

cu simțământul demn de orice sacrificiu asumat conştient: „Tu ştii că nu e jertfă care / a noastre inimi să n-o dea, / ca să ne ții cereasca stare / şi-a noastră ne-ncetat în ea! // Păzeşte-ne-o ca pe-o comoară / de tot ce-i rău şi vinovat / şi fața ei ne-o înfăşoară / în inul **cel mai preacurat**" (CVeşn: 112, *O, Dumnezeule-al Iubirii*).

Într-o construcție cu rol de adresare directă, superlativul amintit trimite la perspectiva fericirii de esență divină pe care, în concepția creştină, o pot avea numai cei ce au acceptat chemarea insistentă la mântuire a lui Dumnezeu, invitația la comuniune cu El (în sens spiritual), cei ce au înțeles rostul consecvenței pe drumul credinței şi, în consecință, după plecarea în veşnicie, vor gusta gloria eternă: „Ştii tu ce mare har ți-arată / Hristos chemându-te la El? / – Cu slava **cea mai preacurată** / te poți încununa astfel!" (CNem: 120, *Ştii tu ce mare har?*). În fine, într-o secvență concepută tot sub inspirația stării de rugăciune, unde forma de superlativ absolut cu *prea-* se reia în versul următor, acest adjectiv-atribut (împreună cu regentul său) conturează – într-o asociere sugestivă, cu rol de insistență – imaginea Împărăției Cerurilor, treapta cea mai înaltă (dincolo de orice bariere) a răsplătirii pentru statornicia de netăgăduit în dragoste, pentru respectarea principiilor de viețuire duhovnicească: „Iubirii care n-a uitat / credința cea jurată, / dă-i cerul **cel mai preacurat**, / Iubire Preacurată!" (CNem: 49, *Iubirii care n-a uitat*).

*

Un alt adjectiv însoțit de mărcile celor două subspecii ale superlativului este *frumos*, care, ca termen calificativ, apare în mod repetat (pentru intensificarea nuanțelor sale semantice), la gradul pozitiv (cu funcție sintactică de nume predicativ), într-o poezie dorziană ce conturează, din perspectivă creştină, calitățile excepționale ale lui Iisus Hristos în situații variate ale activității Sale pământeşti (Logosul Întrupat, Mirele şi Regele Universului, Mântuitorul lumii, Întruchiparea iubirii şi a adevărului absolut, Dumnezeul atotbiruitor şi vrednic de slavă, dar, mai ales, Mielul blând adus drept jertfă pentru izbăvirea din păcat a neamului omenesc – statut unic, impresionant, de importanță majoră, impunând prețuirea şi venerația oamenilor, ca exponent al perfecțiunii în frumusețe, peste toate celelalte aspecte): „Frumos eşti

BDD-A23956 © 2014 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:56:35 UTC)

ca Stăpânul, ca Drept Judecător, / Frumos ca Mire Veşnic, Frumos Biruitor, / Frumos ca Împăratul ori Leul Glorios, / – ca Mielul Jertfei însă eşti **cel mai Preafrumos**." (CUrm: 57, *Frumos eşti, Drag Iisuse*). Trăsătura extremă, legată de transgresarea dimensiunilor comune, se repercutează asupra reprezentării grandioase a Împărăției lui Dumnezeu (vezi şi *supra*), pline de splendoare şi de feerie, în care vor intra, în concepția creştină, cei ce şi-au dedicat viața împlinirii poruncilor divine – crez şi ideal care implică, în primul rând, nenumărate sacrificii enorme, ce trec adesea de sfera obişnuitului, dar presupun, în acelaşi timp, o răsplată aparte, încununarea acestor biruințe fiind, în viziune scripturistică, viața veşnică împreună cu Iisus: „Cei ce-au căzut pentru Hristos / vor fi nălțați pe veşnicie / şi-n cerul **cel mai preafrumos** / vor sta-n Eterna-I Bucurie, / la slava slavei lui Hristos / părtaşi pe veci şi-n veci să fie." (CÎnv: 61, *Cei ce-au luptat*).

De asemenea, într-una dintre artele poetice ale lui Traian Dorz, am identificat această formație lexicală într-o construcție absolut inedită, în care mărcile superlativului interferează cu cele ale comparativului, trimițând la ideea de armonie şi echilibru (ce tind spre desăvârşire), de linişte şi seninătate în minunatul univers înconjurător – alcătuit în chip magistral de Dumnezeul cel Veşnic, Stăpânul timpului şi al spațiului, guvernat, aşadar, de atotputernicia şi atotştiința Sa –, ceea ce trezeşte, prin intermediul mesajului etern al speranței şi al reînnoirii, sentimente de admirație, de emoție, de încântare a spiritului: „Veni-vor alte graiuri, veni-vor alte ere, / veni-vor alte forme **de tot mai preafrumos**, / cânta-Ți-vor Noul Nume Etern din sfere-n sfere / – ci pentru clipa noastră / rămâi: Iisus Hristos." (CNem: 174, *S-au dus, pierind, milenii*); de remarcat că utilizarea, în context, a adjectivului *frumos* evidențiază „substanța sa semantică simplă, extensivă, reductibilă la conținutul conceptului respectiv."[1].

*

[1] Livia Vasiluță, *Câmpul lexico-semantic al conceptului de „frumos" în limba română* (teză de doctorat), Timişoara, Universitatea din Timişoara, Facultatea de Filologie, 1984, p. 139.

BDD-A23956 © 2014 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:56:35 UTC)

După cum se observă din cele mai sus, adjectivele însoţite de mărcile duble ale gradului superlativ (mijloace care ies, uneori, din zona morfosintaxei) generează, în poezia lui Traian Dorz, asocieri surprinzătoare prin originalitatea lor, contribuind la îmbogăţirea şi dezvoltarea expresivităţii acestor creaţii; însă nu atât în numărul apariţiilor lor în context stă capacitatea creatoare a autorului, cât în poziţia-cheie pe care el le-o asigură faţă de alte elemente, în anumite combinaţii lexicale, unde ele redau intensitatea maximă. Deşi atari forme nu apar cu o frecvenţă ridicată în versurile sale (iar semnificaţiile lor sunt, în bună măsură, cele cunoscute), ocurenţele epitetelor marcate gradual superlativ (inclusiv în comparaţii sau în repetiţii care le întăresc sensul) nasc veritabile spaţii de poeticitate, a căror abordare nu poate fi epuizată într-o cercetare ca cea de faţă; scopul nostru a fost ca, la o primă semnalare şi analiză elementară, să subliniem faptul că sensurile lor devin repere necesare în lunga cale a „descifrării" textului. Efectul obţinut se datorează, aşadar, colocaţiilor, mizând pe organizarea inedită a elementelor extrase din materialul lexical şi din sistemul gramatical al limbii comune: „un scriitor nu creează cuvinte, ci face apel la cele existente, dar le foloseşte în îmbinări noi, le exploatează virtualităţile ascunse şi le conferă astfel valori noi"[1]; în plus – aşa cum au afirmat, de-a lungul timpului, cercetători avizaţi –, studiul lexicului unui poet rămâne una dintre modalităţile cele mai adecvate pentru a-i înţelege crezul artistic, orientările şi filozofia de viaţă (în cazul de faţă – concepţia despre Divinitate), intensitatea cu care percepe lumea, experienţele neaşteptate de tot felul, precum şi modul lui specific de a le transpune în imagini poetice.

Întrebuinţarea (cu intenţii stilistice), în opera dorziană, a adjectivelor-epitete la superlativul absolut cu prefixul *prea-*, asociate şi cu mărcile superlativului relativ de superioritate, configurează ipostaze variate ale intensităţii, mai ales că, în relaţie cu Dumnezeu, cu dimensiunea sacrului şi a eternităţii, trăsăturile redate de adjective

[1] Ştefan Munteanu, *Studii de lingvistică şi stilistică*, Piteşti, Editura Pygmalion, 1998, p. 132.

BDD-A23956 © 2014 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:56:35 UTC)

sunt evaluate la nivelul maxim şi chiar dincolo de el, implicând, grație unui impact emoțional superior, depăşirea limitelor obişnuite[1]. Este clar că acest afix, care prezintă avantajul conciziei prin aglutinarea cu elementul imediat următor, ajunge adesea să nu mai fie simțit ca un mijloc (suficient) de redare a superlativului absolut (dată fiind circulația sa largă în registrul popular al limbii române, precum şi în stilul arhaizant al literaturii artistice), drept care, pentru marcarea gradului extrem al intensității, se recurge, în textul literar, la „dublarea" acestui procedeu de intensificare în vecinătatea adjectivelor calificative (ce denumesc însuşiri intrinsece ori dobândite ale unor ființe sau lucruri cu statut special), prin inserarea simultană a morfemelor superlativului relativ de superioritate: „Datorită atât sensului, cât şi articolului *cel...* din structura sa, superlativul relativ este prin excelență individualizat şi element de individualizare"[2]; de altfel, se ştie că „impresia pe care o produce gradul cel mai înalt al unei calități este totdeauna puternică, şi de aceea subiectul vorbitor recurge în chip firesc la formula lingvistică corespunzătoare stării sale sufleteşti."[3].

Dacă „mesajul poeziei mistico-religioase este existența întru mântuire"[4], atunci, cu certitudine, abordările posibile ale unui asemenea tip de text literar nu trebuie să ignore analiza gramaticală, întregită de cea stilistică. Tocmai acest lucru am încercat să-l semnalăm, selectând, din lirica dorziană, fragmente ce evidențiază valențele conotative ale superlativului marcat redundant în creații al căror mesaj (conceput într-o viziune artistică proprie, impregnată de o deosebită forță sugestivă) se înscrie – în mod explicit sau indirect – pe coordonatele perenității, centrându-se pe aspectele generale sau particulare ale relației omului cu Dumnezeu, cu toate implicațiile ei, inclusiv în viața cotidiană ori în perspectiva nemuririi. Iar Traian Dorz face parte, fără putință de tăgadă, din categoria celor ce „au

[1] Vezi Rodica Ocheşeanu, *op. cit.*, p. 48.
[2] Mioara Avram, *op. cit.*, p. 124.
[3] Iorgu Iordan, *Stilistica limbii române*, ediție definitivă, Bucureşti, Editura Ştiințifică, 1975, p. 108.
[4] Eugen Dorcescu, *Poezia mistico-religioasă. Structură şi interpretare*, în „Reflex", VII (2006), nr. 7-8-9, p. 42.

BDD-A23956 © 2014 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:56:35 UTC)

crezut până la capăt în puterea rugăciunii şi a poeziei de-a recrea lumea, de-a recrea un spaţiu sacru, în care să trăim bucuriile creştine în linişte, cântare şi psalmodiere a bunătăţii divine."[1].

Bibliografie

Avram, Mioara, *Gramatica pentru toţi*, ediţia a II-a revăzută şi adăugită, Bucureşti, Editura Humanitas, 1997.

Băcilă, Florina-Maria, *Valenţe stilistice ale adjectivelor în volumul* ***Locurile noastre sfinte****, de Traian Dorz*, în „Philologica Banatica", 2, 2011, p. 74-83.

Bejan, Dumitru, *Gramatica limbii române. Compendiu*, ediţia a II-a, Cluj, Editura Echinox, 1997.

Bidu-Vrănceanu, Angela, Călăraşu, Cristina, Ionescu-Ruxăndoiu, Liliana, Mancaş, Mihaela, Pană Dindelegan, Gabriela, *Dicţionar de ştiinţe ale limbii*, ed. a 2-a, Bucureşti, Editura Nemira & Co, 2005.

Ciompec, Georgeta, *Morfosintaxa adverbului românesc. Sincronie şi diacronie*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1985.

Dimitriu, C., *Gramatica limbii române explicată. Morfologia*, Iaşi, Editura Junimea, 1979.

Dimitriu, Corneliu, *Tratat de gramatică a limbii române. 1. Morfologia*, Iaşi, Institutul European, 1999.

Dorcescu, Eugen, *Poezia mistico-religioasă. Structură şi interpretare*, în „Reflex", VII (2006), nr. 7-8-9, p. 38-42.

Evdokimov, Paul, *Taina iubirii. Sfinţenia unirii conjugale în lumina tradiţiei ortodoxe*, ediţia a II-a revăzută. Traducere de Gabriela Moldoveanu, Bucureşti, Asociaţia filantropică medicală creştină Christiana, 1999.

* * *, *Formarea cuvintelor în limba română*, volumul al II-lea. *Prefixele*. Redactori responsabili: Al. Graur şi Mioara Avram, Bucureşti, Editura Academiei, 1978.

* * *, *Gramatica limbii române*, vol. I, ediţia a II-a revăzută şi adăugită, tiraj nou, Bucureşti, Editura Academiei, 1966.

* * *, *Gramatica limbii române. I. Cuvântul*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2005.

Iordan, Iorgu, *Stilistica limbii române*, ediţie definitivă, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1975.

Iordan, Iorgu, Robu, Vladimir, *Limba română contemporană*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1978.

Irimia, Dumitru, *Gramatica limbii române*, Iaşi, Editura Polirom, 1997.

[1] Maria-Daniela Pănăzan, *Poezia religioasă românească. Analize şi comentarii eseistice*, Sibiu, Editura CronoLogia, 2012, p. 319.

BDD-A23956 © 2014 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:56:35 UTC)

Măruță, Toma, *Ideea de superlativ în limba română*, în „Limbă şi literatură”, I (1955), p. 188-212.
Metea, Alexandru, *Limba română actuală*, ediția a 2-a integral revizuită şi completată, Deva, Editura Emia, 2010.
Munteanu, Ştefan, *Stil şi expresivitate poetică*, Bucureşti, Editura Ştiințifică, 1972.
Munteanu, Ştefan, *Studii de lingvistică şi stilistică*, Piteşti, Editura Pygmalion, 1998.
Ocheşeanu, Rodica, *Prefixele superlative în limba română*, în *Studii şi materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română*, vol. I. Redactori responsabili: Al. Graur şi Jacques Byck, Bucureşti, Editura Academiei, 1959, p. 29-50.
Pănăzan, Maria-Daniela, *Poezia religioasă românească. Analize şi comentarii eseistice*, Sibiu, Editura CronoLogia, 2012.
Rizescu, I., *Prefixul **pre-** în limba română*, în *Studii şi materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română*, vol. I. Redactori responsabili: Al. Graur şi Jacques Byck, Bucureşti, Editura Academiei, 1959, p. 5-16.
Trandafir, Gh. D., *Probleme controversate de gramatică a limbii române actuale*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1982.
Vasiluță, Livia, *Câmpul lexico-semantic al conceptului de „frumos” în limba română* (teză de doctorat), Timişoara, Universitatea din Timişoara, Facultatea de Filologie, 1984.

Surse

CÎnv = Dorz, Traian, *Cântarea Învierii*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2007.
CVeşn = Dorz, Traian, *Cântarea Veşniciei*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2007.
CS = Dorz, Traian, *Cântări de Sus*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2008.
CNem = Dorz, Traian, *Cântări Nemuritoare*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2007.
CUrm = Dorz, Traian, *Cântările din Urmă*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2007.
MT = Dorz, Traian, *Minune şi Taină*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2006.

STYLISTIC VALUES OF THE SUPERLATIVE IN TRAIAN DORZ'S POETRY
(*Abstract*)

Key-words: *Lexicology*, *Morphology*, *Mystic-religious Poetry*, *Semantics*, *Stylistics*

Our paper's main objective is to consider some aspects regarding the superlative form of the Adjectives found in Traian Dorz's poetry – a Romanian contemporary poet, unfortunately less studied, author of various poems of mystical insight and numerous volumes of memoirs and religious meditation. We will have in

BDD-A23956 © 2014 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:56:35 UTC)

view the fact that, sometimes, Adjectives like *curat* or *frumos* (used mainly with secondary or figurative meanings) bare, simultaneously, marks of the Relative Superlative of superiority (like *cel mai...*) and of the Absolute one (which has the prefix *prea-*, for intensifying – till exaggeration – that particular characteristic), which generates, in some lexical combinations, an extra dose of originality and expressivity. Thus, artistic images with a remarkable stylistic potential are created. Beyond the simple usage of some meanings, more or less known, of such Adjectives, the redundant character of the morphemes that give maximum intensity – as a typical gesture of subjective approach, of emotional involvement – highlights the author's artistic view, his philosophy of life and Divinity (idea on which lies the entire lyrical message of this Romanian poet).

BDD-A23956 © 2014 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:56:35 UTC)